

Yliopistopedagoginen harjoittelu oman asiantuntijuuden näkyväksi tekemisenä

Kirjoituksessa eritellään omakohtaista kokemusta yliopistopedagogisista opinnoista, erityisesti opetusharjoittelusta. Aluksi henkilökohtaiset tavoitteeni olivat varsin yksilökeskeiset ja pedagogisiin kysymyksiin keskittyneet, mutta jälkikäteen arvioiden harjoittelun merkitys jäsenyi laajempaan ja yhteisöllisempään kokemukseen asiantuntijuuden vahvistumisesta. Tätä kokemusta jäsennetään kirjoituksessa kolmen asiantuntijuuskokemuksen ulottuvuuden kautta.

Johdanto

Opetusharjoittelu on laaja-alaisissa, yleisen pedagogisen pätevyyden antavissa opinnoissa keskeisessä asemassa, ja sen tavoitteena on muun muassa syventää pedagogista osaamista, edistää kykyä reflektoida opetukseen ja oppimiseen liittyviä prosesseja sekä antaa monipuolinen kuva opettajan ja kouluttajan tehtävistä. Kuvaan tässä kirjoituksessa harjoittelun merkitystä yliopisto-opettajan asiantuntijuuden kehittämisessä analysoimalla omaa kokemustani yliopistopedagogisesta koulutuksesta.

Omaa kokemustani kehystää se, että hakeutuessani yliopistopedagogisiin opintoihin olin ollut erilaisissa työtehtävissä yliopistolla jo yli 15 vuoden ajan. Opetuskokemukseni oli vuosien varrella karttunut ilman, että olisin varsinaisesti pysähtynyt pohtimaan omaa ammattitaitoani tai kehittymistarpeitani. Oman henkilökohtaisena tavoitteena oli harjoittelulle olikin, että otan vastaan vaikutteita ja ideoita avoimin silmin ja pyrin näin ravistelemaan ehkä urautuneitakin opetuskäytäntöjäni. Oman työn ulkopuolisuudessa harjoittelussa halusin mennä yliopistomaailman ulkopuolelle katsomaan, millaisia opetuskuultuuri ja toimintatavat ovat ammattikorkeakoulussa.

Turun yliopistossa, jossa työskentelen, harjoittelun laajuus yliopistopedagogisissa opinnoissa on 12 opintopistettä, joista osa tehdään oman työn yhteydessä ja osa oman työn ulkopuolella (ks. Murtonen & Lappalainen 2014). Omassa työssä harjoitteluun sisältyi muun muassa oman opetustyön analysointi videoavusteisesti sekä yliopistopedagogiikan opiskelijoiden vastavuoroiset toisten opetuksen havainnoinnit. Ennakkoan eniten jännittämäni osio oli oman työn ulkopuolinen harjoittelu, jonka pääsin tekemään Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogikoulutuksessa. Seurasin Humakin opettajien työtä ja lisäksi opin itse 20 tuntia.

Asiantuntijuuden kokemuksen vahvistuminen harjoittelun kautta

Alun perin hahmotin harjoittelua koskevat tavoitteeni hyvin yksilökeskeisesti ja pedagogisten kysymysten näkökulmasta. Jälkikäteen arvioiden harjoittelun merkittävimmäksi anniksi osoittautui kuitenkin tätä laajemmin oman asiantuntijuuden vahvistumisen kokemus. Prosessissa ei ole kyse vain yksilöllisestä kehityksestä, vaan myös sosiaalisen tunnustuksen saamisesta omalle asiantuntijuudelle. Asiantuntijuuden kokemukseen liittyvät Isopahkala-Bouret'n (2008) mukaan asiaankuuluva tietämys, tilannesidonnainen kyky toimia sekä luottamuksen ja varmuuden tunne, jotka kaikki ovat myös sidoksissa toisiinsa. Tämä jäsenitys sopii hyvin kuvaamaan myös omaa kokemustani yliopistopedagogisen koulutuksen merkityksestä.

Yliopiston opetustyössä *asiaankuuluva tietämys* (Isopahkala-Bouret 2008, 86–88) on koko ajan liikkeessä ja sidoksissa myös opettajan tutkijanidentiteettiin. Yhtäältä on kyse substanssietämyksestä, jota pidetäänkin yliopistossa usein hyvän opettajuuden ensisijaisena tekijänä (ks. Sistonen ym. 2015). Toisaalta on kyse pedagogisesta osaamisesta, ja tähän on pedagogisella koulutuksella mahdollisuus vaikuttaa. Pedagoginen osaaminen voi myös haastaa perinteistä käsitystä asiantuntijuudesta, sillä opettajan rooliksi asettuu yhä vähemmän valmiin tiedon välittäminen ja yhä enemmän asettuminen eräänlaiseen kanssatutkijan rooliin. Yliopistopedagogisen koulutuksen on todettu kehittävän opettajissa opiskelijakeskeistä opetusajattelua (Meriläinen 2015), ja itsekin koen, että olen tiedostanut entistä paremmin sen, mitä erilaiset pedagogiset ratkaisut tarkoittavat opiskelijan oppimisen kannalta.

Paitsi että koen pedagoginen tietämykseni harjoitteluvuoden aikana kasvaneen, myös uskallukseni tämän tietämyksen käyttämiseen on lisääntynyt. Tämä asiantuntijuuden osa-alue liittyy Isopahkala-Bouret'n (2008) jaottelussa *tilannesidonnaiseen kykyyn toimia*. Tähän kokemuk-

seen vaikuttavat paitsi konkreettiset työn reunaehdot, kuten työsuhteen laatu ja organisaation toimintatavat, myös se, miten asiantuntija kokee kuuluvansa verkostoihin sekä miten hän kokee tulevansa kuulluksi. Yliopistoyhteisössä organisaation odotukset ja vaatimukset voidaan kokea hyvin ristiriitaisina (Nikkola & Harni, 2015), ja yliopistopedagogisen koulutuksen yhtenä tavoitteena onkin oman toimijuuden rakentaminen tässä kontekstissa (Lahtinen & Nevgi, 2014). Oma kokemukseni on, että pedagogisessa koulutuksessa olen saanut uuden näkymän omiin toimintamahdollisuuksiini. Harjoittelu oman työn ulkopuolella auttoi kyseenalaistamaan totuttuja kaavoja ja näkemään toisin tekemisen mahdollisuuksia omassa työssä.

Luottamuksen ja varmuuden tunne viittaa tunteeseen omien ratkaisujen pätevydestä ja metatason ymmärrykseen omasta työstä (Isopahkala-Bouret, 2008, 88–89). Olennaista asiantuntijuuden tunnistamisessa on yhteisöllisyys ja yhteisössä tapahtuva reflektio (Lahtinen & Nevgi, 2014). Muilta tieteenaloilta tulevien kollegojen vertais-havainnoinnit rakensivat omaa opettajuuttani myönteisellä tavalla. Itsensä ja oman opetuksensa ”näyttille asettaminen” voi tuntua intiimiltä, mutta kollegoiden kesken annettu arvostava palaute on oman ammattilaisuuden näkyväksi tekemisessä mielestäni tehokas työkalu. Oman työn ulkopuolisella harjoittelulla oli tässä myös tärkeä roolinsa. Halusin lähteä ennakkoluulottomasti kokeilemaan uusia opetustapoja, ja huolellisen valmistautumisen ja heittäytymisen ansiosta pääsinkin kokemaan onnistumisen hetkiä ja jopa jonkinlaista opetustyön flow’ta. Ohjaavilta opettajilta sain positiivista ja vahvistavaa palautetta, mutta myös oma kokemus opetustilanteiden tavoitteiden toteutumisesta oli palkitseva.

Lopuksi

Oman yliopistopedagogisen harjoitteluni myötä pääsin osalliseksi laajemmasta opettajien yhteisöstä ja sain myös monia käytännön ideoita opetukseeni. Kokemus asiantuntijuudesta on kontekstisidonnaista ja siksi uudet tilanteet asettavat sen koetteelle (Isopahkala-Bouret 2008, 91). Oman työn ulkopuolinen harjoittelu toimi erinomaisena peilauspintana omalle asiantuntijuudelle ja harjoittelu kokonaisuudessaan antoi monipuolisesti aineksia oman ammatillisen osaamisen tunnistamiseen. Yliopistopedagogisella koulutuksella ei mielestäni olekaan vaikutusta vain opettajien pedagogisiin taitoihin tai muodollisiin pätevyyyksiin, vaan siihen liittyy myös laajempia, yhteisöllisesti vahvistavia näkökulmia. Tässä avainasemassa näen juuri oman kuplan ulkopuolelle kurottamisen. Yliopistopedagogisen koulutuksen kehittämisessä tärkeää onkin, että yliopisto-opettajia rohkaistaan ylittämään rajoja niin yliopistomaailman sisällä kuin suuntaamaan yliopiston porttien ulkopuolellekin. Osaamisen koettelu oman mukavuusalueen ulkopuolella voi venyttää asiantuntijuuden kokemusta yllättävilläkin tavoilla.

Nina Haltia työskentelee tutkijatohtorina Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksella.

LÄHTEET

- Isopahkala-Bouret, U. (2008). Asiantuntijuus kokemuksena. *Aikuiskasvatus* 28 (2), 84–93.
- Lahtinen, A.-M. & Nevgi, A. (2014). Opettajana kehittymisen juonne Helsingin yliopiston yliopistopedagogisessa koulutuksessa. *Yliopistopedagogiikka* 21 (1), 51–55.
- Meriläinen, M. (2015). Pedagogisen koulutuksen yhteys yliopisto-opettajien opetusajatteluun. *Yliopistopedagogiikka* 22 (2), 3–13.
- Murtonen, M. & Lappalainen, M. (2014). Yliopistopedagogiset opinnot Turun yliopistossa. *Yliopistopedagogiikka* 21 (1), 42–44.
- Nikkola, T. & Harni, E. (2015). Sisäistyneet ristiriidat, tunnettyö ja tietotyöläissubjektiviteetin rakentuminen. *Aikuiskasvatus* 35 (3), 244–253.
- Sistonen, E., Riihiäho, S., Kiesi, T., Kyösola, S., Nikoskinen, K., Ojapelto, A. & Tuomisto, F. (2015). Mitä on hyvä yliopisto-opettajuus? *Yliopistopedagogiikka* 22 (1), 52–54.